

**MINISTERSTWO OŚWIATY I WYCHOWANIA
INSTYTUT PROGRAMÓW SZKOLNYCH**

**PROGRAM
LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO
ORAZ
LICEUM ZAWODOWEGO I TECHNIKUM**

**WYBRANE ZAGADNIENIA
Z PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII
(uzupełniający przedmiot nauczania)**

Nr OP 23-4120-26/84

**Warszawa 1994
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE**

**MINISTERSTWO OŚWIATY I WYCHOWANIA
INSTYTUT PROGRAMÓW SZKOLNYCH**

**PROGRAM
LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO
ORAZ
LICEUM ZAWODOWEGO I TECHNIKUM

WYBRANE ZAGADNIENIA
Z PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII
(uzupełniający przedmiot nauczania)**

**WARSZAWA 1985
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE**

Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych
przy udziale specjalistów z Instytutu Badań Pedagogicznych,
zatwierdzony przez ministra oświaty i wychowania w dniu
14 czerwca 1984 roku, nr OP 23-4120-26/84, do realizacji
od roku szkolnego 1986/87.

Program dla wszystkich typów szkół średnich.

371.2(073)

ISBN 83-02-03020-1

3177/b/c

© Copyright by

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne

Warszawa 1985

CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Program ten wzbogaca treści kształcenia ogólnego w liceum i stwarza możliwości poznania zagadnień związanych z procesami i zjawiskami psychicznymi oraz prawidłowościami działań pedagogicznych. Elementy psychologii i pedagogiki traktowane są jako zagadnienia wiedzy ogólnej, niezbędne w zakresie średniego wykształcenia.

Celem zajęć jest:

- Zapoznanie uczniów z podstawowymi wiadomościami i problemami z zakresu pedagogiki i psychologii ze szczególnym wyeksponowaniem tych działów, które dotyczą człowieka, jego potrzeb, form zachowań i możliwości celowego kształtowania osobowości w wyniku procesów i działań oświatowych.
- Zapoznanie uczniów z problemami współczesnej edukacji, zakresu jej oddziaływań, z procesem przemian oświaty i wzbogacaniem zadań praktyki wychowawczej.
- Wyposażenie uczniów w elementarną wiedzę z zakresu pedagogiki i psychologii, konieczną do poznawania, rozumienia i oceniania zjawisk oraz sytuacji psychologicznych i pedagogicznych.
- Kształtowanie zainteresowań i motywacji do poznawania człowieka - siebie i innych - w przekonaniu o różnorodności osobowości ludzkich oraz o wspólnych elementach społeczności, o prawidłowościach i procesach rządzących jej rozwojem.
- Kształtowanie umiejętności działania jednostkowego i współdziałania grupowego przy realizacji zadań osobistych i społecznych.

- Rozwijanie szacunku dla ludzi, ich różnorodnych możliwości, potrzeb i postaw.

- Kształtowanie szacunku dla trudnej i odpowiedzialnej pracy nauczyciela - wychowawcy oraz dla polskiej, bogatej tradycji pedagogicznej.

- Rozwijanie zainteresowań działalnością pedagogiczną i nauczycielską, z możliwością wyboru dalszej edukacji o specjalności pedagogicznej w uczelniach akademickich lub szkołach pomaturalnych.

- Wstępne przygotowanie do oświatowej i wychowawczej praktyki w środowisku rówieśniczym, organizacjach młodzieżowych i innych formach aktywności kulturalno-oświatowej dzieci i młodzieży.

- Przygotowanie do świadomego kierowania własnym rozwojem edukacyjnym poprzez poznawanie potrzeb i możliwości, realizację zainteresowań, świadome podejmowanie nowych zadań samokształceniowych i decydowanie o dalszych własnych planach edukacyjnych i zawodowych.

TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

I. CZŁOWIEK W ROZWOJU

Istota rozwoju człowieka, fazy rozwojowe, charakterystyka okresu dojrzewania i dojrzałości, zadania rozwojowe.

Psychologia jako nauka o człowieku. Czynniki kształtujące rozwój człowieka. Rozwój a wychowanie i socjalizacja. Potrzeby psychologiczne i społeczne człowieka, hierarchizacja potrzeb w różnych fazach rozwoju.

System wartości, rozwój zainteresowań, ich kształtowanie i realizacja.

II. WYCHOWANIE - JAKO CELOWY ROZWÓJ OSOBOWOŚCI

Osobowość, jej istota i struktura. Kształtowanie się i rozwój osobowości a fazy rozwojowe człowieka. Wewnętrzne czynniki rozwoju osobowości, zewnętrzne stymulatory jej rozwoju. Interakcje jako czynnik procesu rozwojowego. Spostrzeganie ludzi i grup ludzkich. Komunikacja między ludźmi. Warunki skutecznej komunikacji. Empatia. Sytuacje trudne i konfliktowe. Obraz siebie, samoakceptacja, rozumienie siebie, własne tendencje motywacyjne, postawy, wewnętrzne konflikty.

Wychowanie jako proces celowych zmian osobowości. Istota wychowania, jego szersze i węższe rozumienie. Cele i ideały wychowania, zasady skutecznych oddziaływań wychowawczych, dziedziny wychowania, formy i metody wychowania. Samowychowywanie, istota i formy realizacji. Patologie społeczne, klęski wychowawcze, resocjalizacja i warunki jej skuteczności.

III. UCZENIE SIĘ PODSTAWĄ PROCESÓW OŚWIATOWO-WYCHOWAWCZYCH

Istota uczenia się, rodzaje uczenia się, teorie i interpretacje uczenia się: poglądy Pawłowa, Thorndike'a, Konorskiego, Włodarskiego. Zależność uczenia się od cech indywidualnych człowieka i od wieku. Organizacja procesu uczenia się i jej wpływ na efekty. Krzywa uczenia się, efekty powtórzeń, sposoby powtarzania, wzmocnienia, transfer, hamowanie proaktywne, reminiscencja.

Uczenie się a proces dydaktyczno-wychowawczy, uczenie się wiedzy, nabywanie umiejętności, uczenie się interpersonalne, uczenie się wartości i norm, kształtowanie postaw.

Uczenie się a samokształcenie, techniki uczenia się: skuteczne czytanie tekstów, obserwacja, notowanie, opracowywanie materiału i rozwiązywanie problemów, zapamiętywanie i wykorzystywanie opanowanej wiedzy. Organizacja własnego samokształcenia, czas i planowanie, źródła i metody pracy, samokontrola i umiejętne przygotowywanie się do kontroli, do egzaminów ustnych i pisemnych.

Procesy psychiczne wspierające uczenie się : spostrzeganie, uwaga, wyobrażenia, pamięć. Możliwości i metody ich rozwijania, doskonalenie uczenia się i samokształcenia. Błędy i zniekształcenia tych procesów, znaczenie kontroli i korekty. Istota aktywności i samodzielności.

Motywacja w procesie uczenia się, motywacja naturalna, metody motywowania, motywacja do uczenia się w warunkach szkolnych.

Uczenie się i nauczanie, formy organizacyjne nauczania, właściwe korzystanie z różnych rodzajów lekcji. Aktywność ucznia w procesie dydaktycznym na lekcji.

IV. JEDNOSTKA I GRUPA W PROCESIE WYCHOWANIA

Jednostka i jej świat psychiczny oraz społeczny. Spostrzeganie rzeczywistości społecznej. Poznawanie różnych ludzi i grup społecznych. Środowiska wychowawcze: rodzina, szkoła, grupy rówieśnicze, organizacje młodzieżowe, środowisko lokalne, zakład pracy.

Wychowanie w zespole, psychologia grupy; regulatory życia grupy: normy, zwyczaje, osoby znaczące, role grupowe. Dynamika grupy, procesy integracyjne, tworzenie podgrup, rywalizacja, współpraca.

Rodzina jako środowisko wychowawcze, charakterystyka społeczna i psychologiczna rodziny. Typy i rodzaje rodzin. Tradycja wychowawcza w rodzinie, kultura pedagogiczna, konflikty w rodzinie - ich łagodzenie i wygaszanie. Zadania wychowawcze różnych członków rodziny.

Szkoła jako instytucja i środowisko wychowawcze. Klasa jako grupa wychowawcza. Uczeń i klasa; jednostka i kolektyw, integracja zespołu, zadania, prawa i obowiązki ucznia, kolegi, członka zespołu. Rola wychowawcy. Samorząd i samorządność w szkole i grupie.

Organizacje młodzieżowe, ich cele, zakres działania, formy i metody pracy, wartości wychowawcze. Udział młodzieży w pracy organizacji i towarzystw. Formy pracy wychowawczej poza szkołą.

Problemy współczesnej młodzieży.

System oświatowo-wychowawczy, jego istota i struktura. Polityka oświatowa w Polsce, kierunki dalszego rozwoju. Ustawy o oświacie i wychowaniu, upowszechnieniu kultury. Cele i ideały wychowawcze. Społeczna odpowiedzialność za kształt i kierunek

wychowania, za stopień i poziom realizacji.

V. EDUKACYJNE PROBLEMY WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA

Społeczno-ekonomiczne i kulturowe uwarunkowanie przemian współczesnej oświaty i potrzeb wychowawczych.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka ONZ - prawo do oświaty, rozwoju, współpracy i pokoju. Edukacja w rozwoju, nowe problemy i sfery działań. Powszechność kształcenia, alfabetyzacja, oświata a demokratyczne zasady życia społecznego. Trendy rozwojowe oświaty, potrzeby i możliwości edukacyjne. Nowe idee i cele wychowania: wychowanie kreatywne i wyzwalające, wychowanie dla twórczości, wychowanie dla pokoju i współpracy międzynarodowej, wychowanie polityczne i ekonomiczne, wychowanie obywatelskie.

Przemiany współczesnej oświaty. Nowe idee w praktyce wychowawczej. Reformy szkolnictwa: przyczyny, tendencje, warunki i zasady. Rozwój oświaty pozaszkolnej: edukacja równoległa, oświata dorosłych, samokształcenie.

Raporty o stanie oświaty: Raport Faure'a, Raport Komitetu Ekspertów FRL, Raport Rzymski. Główne idee, oceny, propozycje, kierunki zmian. Wizja szkoły przyszłości. Nowe tendencje w uczeniu się: automatyzacja, telekomunikacja, uczenie się innowacyjne.

Nowe ujęcie kultury pedagogicznej, idea społeczeństwa wychowującego, kształcenie ustawiczne. Konsumpcyjny i edukacyjny styl życia.

UNESCO - cele i kierunki oświatowego i wychowawczego działania.

Oświatowe towarzystwa i organizacje w Polsce: ZNP, PTP, TWP, TPD, TKKS.

VI. PEDAGOG TWORCĄ I REALIZATOREM WZORÓW

Rola i funkcje nauczyciela w procesie kształcenia i wychowania.
Zasada osobistego przykładu wychowawcy. Nauczyciel - wychowawca
w zmieniającym się społeczeństwie.

Tradycje nauczyciela - wychowawcy w polskiej kulturze:

Jan Długosz, Szymon Szymonowic, Jan Amos Komeński, Stanisław Konarski,
Stanisław Staszic, Joachim Lelewel, Konrad Pruszyński, Jan
Władysław Dawid, Andrzej Małkowski, Janusz Korczak, Helena
Radlińska, Stefania Sempołowska, Bogdan Nawroczyński, Maria
Grzegorzewska, Aleksander Kamiński, Bogdan Suchodolski.

Oświatowa i wychowawcza działalność wybitnych twórców kultury:

Andrzej Frycz Modrzewski, Adam Mickiewicz, Fryderyk Chopin,
Jan Matejko, Bolesław Prus, Adam Asnyk, Henryk Sienkiewicz,
Aleksander Świętochowski, Stefan Żeromski, Karol Jaymanowski.

Ośrodki postępowych tradycji wychowawczych: Akademia Krakowska,
szkoły ariańskie, Szkoła Rycerska, Liceum Krzemienieckie, Uniwersy-
tet w Wilnie, Szkoła Główna w Warszawie, inne lokalne tradycje
oświatowe i wychowawcze.

System kształcenia nauczycieli w Polsce, studia pedagogiczne
i psychologiczne, uniwersytety i wyższe szkoły pedagogiczne.

Karta praw i obowiązków nauczyciela. Potrzeby i możliwości
pracy nauczycielskiej i wychowawczej w różnych dziedzinach oświaty.

Poznanie dziejów życia, działalności wychowawczej i poglądów
pedagogicznych oraz fragmentów prac wybitnych polskich pedagogów:
Jana Władysława Dawida, Janusza Korczaka, Andrzeja Małkowskiego,
Bogdana Nawroczyńskiego, Aleksandra Kamińskiego, Bogdana Suchodol-
skiego.

VII. DBAŁOŚĆ O WŁASNY ROZWÓJ

Poznanie samego siebie, obraz własnej osoby, samoświadomość, znaczenie samopoznania dla kierowania własnym rozwojem.

Określenie potrzeb i zainteresowań, regulowanie własnego działania, kształtowanie siebie. Formowanie dojrzałego obrazu własnej osoby. Samoakceptacja. Harmonizowanie własnego organizmu i psychiki. Radzenie sobie z frustracją. Konstrukttywne postępowanie w stosunku do własnej agresji. Psychologiczne mechanizmy reakcji lękowych, techniki walki z lękiem. Utrzymywanie umysłu w dobrej kondycji. Metody relaksu.

Kontrola oraz analiza własnego zachowania i działania. Porównywanie siebie z innymi. Formowanie ideałów własnego życia, celów i zadań prowadzących do ich realizacji. Aktywność w dziedzinach własnych zainteresowań, ich realizacja. Poznanie wiedzy i świata zewnętrznego, doskonalenie metod poznawania, wypracowywanie własnego stylu uczenia się i systemu skutecznego samokształcenia. Uczenie się a własna twórczość. Wartości marzeń.

Planowanie własnego rozwoju, dalszej edukacji, roli i miejsca w życiu. Wybór zawodu i zakresu aktywności społecznej, kulturalnej, wychowawczej i samokształceniowej. Korzystanie z różnych form pomocy, wzorów literackich, porad w kierowaniu własnym rozwojem.

ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU

Program "Wybrane zagadnienia z pedagogiki i psychologii" winien być realizowany w ramach indywidualnych zainteresowań uczniów od klasy I do IV/V/.

Każdy z tematów rozpoczyna się omówieniem podstawowych pojęć, następnie wprowadzane są zagadnienia psychologiczne, z kolei problemy pedagogiczne w ujęciu ogólnym i praktycznym do bezpośredniego zastosowania i wykorzystania w indywidualnym lub grupowym doświadczeniu edukacyjnym uczniów.

Proponowany przydział godzin lekcyjnych na poszczególne tematy jest następujący:

I	6 godzin
II	14 godzin
III	14 godzin
IV	10 godzin
V	8 godzin
VI	10 godzin
VII	10 godzin

Są to średnie wielkości, które prowadzący może zmienić zależnie od konkretnych możliwości i potrzeb w toku realizacji tematów.

Omówienie lektury do indywidualnego studiowania przez uczniów w temacie VI i VII może wypełnić pozostałe godziny lekcyjne po

realizowaniu tematyki programowej, również własne doświadczenia edukacyjne i samokształceniowe uczniów mogą stać się treścią kolejnych lekcji w trakcie omawiania poszczególnych tematów.

Do realizacji programu zostaną przygotowane następujące materiały dydaktyczne:

- podręcznik dla ucznia
- antologia tekstów
- poradnik metodyczny dla nauczyciela
- lektury dla ucznia
- lektury dla nauczyciela
- filmy, nagrania, ilustracje, scenariusze zajęć eksperymentalnych.

Proponowane metody pracy to w pierwszej kolejności pogadanki, następnie dyskusje i formy seminaryjne pozwalające uczniom wyrażać opinie, przemyślenia i własne doświadczenia, będące wyrazem indywidualnych osiągnięć i samodzielnego przygotowania wskazanych tematów.

Prowadzenie zajęć najkorzystniej będzie powierzyć nauczycielowi, który sam interesuje się psychologią i pedagogiką, jest otwarty na problemy współczesnego wychowania i zyciowy dla nowych propozycji edukacyjnych.

Program nie zakłada monograficznego przedstawienia tematyki, le jest pomyślany jako forma pedagogicznej preorientacji zawodowej.

ISBN 83-02-03020-1

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1994

Druk wykonano w:
Zakład Poligraficzny „COLOR CB”
ul. Królewska 27 Warszawa